

In beweging

kwartaalblad van de Christengemeenschap
Pinksteren 2014

Vlinders

In beweging

kwartaalblad van de Christengemeenschap
18e jaargang nr. 3, Pinksteren 2014

Inhoud van dit nummer

Van de redactie 1
Vlammetje 1
Thema: Vlinders 2
Serie: Op de groei 15
Beeldentaal 18
Bestuur en instellingen 23
Berichten uit de gemeenten 26
Allerlei 28
Internationaal 28
Boeken 31
Aankondigingen 33
Gestorvenen 35

Redactie

Nelle Amons, Jolanda van Dam, Jos van Damme,
Jolanda Gevers Leuven, Marianne de Nooi,
Marjolein te Pas

Redactieadres

In beweging, p/a mw. J. van Dam,
Putterweg 64, 3851 GE Ermelo
tel. 0341-550606
e-mail inbeweging@christengemeenschap.nl
Ook voor inlichtingen over abonnementen

Financiën en advertenties

Jos van Damme, tel. 06-10298186
e-mail: vandammejos@kpnmail.nl
banknr. NL36INGB0009185951, BIC: INGBNL2A,
t.n.v. In beweging, 6721 BW Bennekom

Druk

Drukkerij Modern, Bennekom

Kopijdata

Michaëlnummer 1 juni 2014
Adventnummer 1 oktober 2014
Kopij graag aanleveren per e-mail
(inbeweging@christengemeenschap.nl).
De redactie behoudt zich het recht voor
ingezonden kopij in te korten of niet te plaatsen.

*Illustratie omslag: De geboorte van een Monarch-
vlinder*

De Christengemeenschap in Nederland en Vlaanderen Adressen en tijden van diensten

M=mensenwijdendienst, K=zondagsdienst voor de
kinderen, info: gezien onregelmatigheid navraag nodig.

Alkmaar, Oude Kanaaldijk 9, 1825 AT, 0226-345319,
M zo 10, di 9, do 10, za (info), K zo 9 (info)
Amsterdam, A.J. Ernststraat 869, 1081 HL,
020-6420769, bgg 4414949, M zo 10, wo 9,
do 10, za 9 of 11 (info), K zo 9.30 (info)
Antwerpen, H. Consciencelaan 107, B-2640 Mortsel,
03-4406821, M zo 10, wo 9.30, do 10 in Olen
(info), vr 9.30, K zo 9.30 (info)
Arnhem, Brugstraat 5, 6811 MB, 026-3621769,
M zo 10 (info), do 9.00 (info), K zo 9.30 (info)
Den Haag, Groot Hertoginnelaan 2, 2517 EG,
070-3634898, M zo 10.15, di 9 (info), wo 10 (info),
do 9, vr 10.30 (info), K zo 9.30 (info)
Driebergen, Rijsenburgselaan 2a, 3972 EJ, 0343-758838,
M zo 10.30 (info), di 9.30 (info), do 9.30,
K zo 10 (info)
Eindhoven, Dorpstraat 122, 5504 HL, Veldhoven,
040-2221009, bgg 2520498, M zo 9.30 of 10.45
(info), wo 9.30 (info), vr. 9.30 (info), K zo 10 (info)
Het Gooi, Veldweg 1, Bussum, 1404 CV, 035-5417957,
bgg 6563160, M zo 10, do 10 (info), K 11.15 (info)
Groningen, Lauwersstraat 3, 9725 HD, 0592-347059,
bgg 0594-659558, M zo 10.30 (info), do 10 (info),
K zo 10 (info)
Leeuwarden, Droeveland 9, 8911 KK, 0594-659558,
M zo 10.30 (info), wo 9.15 (info), K zo 9.45 (info)
Leiden, Vestestraat 49, 2312 SW, 071-5727618,
bgg 071-5121459, M zo 10.30 (info), do 10 (info),
K zo 10 (info)
Meppel, Catharinastraat 44, 7941 JG, 0522-452699,
M zo 10.30 (info), wo (info), K zo 9.45 (info)
Middelburg, Lange Noordstraat 62 (geen postadres),
0118-591628, bgg 583352, M zo 10 (info)
Rotterdam, Lumeystraat 33, 3039 ZN, 010-6652586,
bgg 4612203, M zo 10.30, di 9.30, wo 9.30, vr 7.30,
K zo 10
West-Brabant, Minckelersstraat 27 (geen postadres),
Breda, 076-5422983, bgg 5021945, M za 9.30 (info)
Zeist, van Tetslaan 4, 3707 VD, 030-6913868,
M zo 10.30, wo 9, do 8, vr 10 (info), K zo 9.30
Zutphen, Badhuisweg 27, 7201 GM, 0575-787294,
M zo 10.30, di 10 (info), do 9.15 (info), K zo 10 (info)

Landelijk secretariaat: 070-3451506
Groot Hertoginnelaan 4
2517 EG Den Haag
E-mail: secretariaat@christengemeenschap.nl
Website: www.christengemeenschap.nl

Van de redactie

Het 'boek van de natuur' onthult ons in het vervellen en verpoppen van de rups de diepste geheimen over metamorfose, verwandeling, over opstanding. Van verschillende kanten wordt in het themagedeelte van dit Pinksternummer het wezen van de vlinder, van die vrolijke veelkleurige zomerbuitelaar, belicht.

Samen met je kinderen er op uit in de natuur: zowel in de serie 'Op de groei' als in de boekenrubriek kun je inspiratie opdoen over hoe religieuze opvoeding ook heel gewoon in de kleine mooie dingen van het leven in praktijk is te brengen. Dan helpt het als je zelf de taal van de beelden leert verstaan, want het boek van de natuur spreekt tot ons in beelden. Bert Voorhoeve beschrijft hoe je toegang krijgt tot de beeldentaal, hoe je deze taal steeds beter kunt leren verstaan, zodat de beelden voedsel worden je ziel.

Naast al deze inhoudelijke bijdragen is er ook in dit nummer van 'In beweging' weer allerlei nieuws over de Christengemeenschap in binnen- en buitenland. De redactie wenst u een mooie, vlinderrijke zomer toe!

Marianne de Nooij

Vlammetje

Steek je een kaars aan in het donker, dan word je zichtbaar voor de ander. Voor je een kaars aansteekt, kijk je eerst even of hij wel stabiel en recht staat. Een wankelende kaars is gevaarlijk en een die niet blijft staan is onbruikbaar.

In het eerste hoofdstuk van de Handelingen in het Nieuwe Testament, kun je lezen hoe de elf apostelen het twaalfde ambt van apostel verloten, alvorens het in het tweede hoofdstuk verder gaat met de gebeurtenis van Pinksteren. Twaalf ambten moeten ingevuld en vertegenwoordigd worden op aarde, voordat de heilige Geest op hen kan neerdalen en zich vervolgens over hun hoofden verdelen kan in vurige tongen.

Wie een vlammetje voelt branden, wie begeistert is van een bepaald idee, die heeft er geen baat bij de bodem onder zijn voeten te verliezen. Je hebt een stevige basis nodig om een vuurvlam te kunnen dragen. En ware inspiratie word je niet gegeven voor jezelf, maar ontvang je voor het zichtbaar worden van de ander.

Ardan Heerkens

Thema: Vlinders

Het themagedeelte over vlinders omvat drie bijdragen. Irene Storm vertelt over het leven van de rups en de vlinder in relatie tot de plant. Nelle Amons ging in gesprek met gewadenmaakster Trees van Dijk over de zijdevlinder en over de zijde waaruit verschillende priester gewaden worden vervaardigd. Marjolein te Pas vertelt in haar bijdrage over metamorfose wat zij beleefd heeft nadat ze een lespakket met eitjes, rupsen en poppen had besteld bij de Vlinderstichting. Tot slot vindt u enkele korte bijdragen over vlinders en de wereld aan gene zijde, die de redactie uit verschillende bronnen bijeen heeft gezocht.

De vlinder en de plant

door Irene Storm - Bordewijk (gemeente Driebergen)

Door het vroege voorjaar hebben we de vlinders al vrolijk zien dartelen in de lucht: mooie kleurrijke diertjes, die er zo teer uit zien. Toch moeten we ons niet vergissen, want er zijn vlinders die wel een paar jaar oud kunnen worden.

Vlinders kunnen zelfs trekken zoals vogels. In Europa vliegen bijvoorbeeld de Atalanta's en Distelvlinders in de winter over de Pyreneeën

door Spanje naar Noord Afrika. Dat is een tocht van meer dan 2000 km, waarbij ze op grote hoogte in groepen vliegen met een snelheid van wel 50 km/u! In Amerika is het de Monarchvlinder, die van Noord Amerika naar Mexico vliegt met honderden tegelijk. Als ze aankomen hebben ze een soort pleisterboom waar ze allemaal in kruipen, zodat zelfs takken kunnen afbreken!

Monarchvlinder

Andere vlinders overwinteren hier in een schuurtje of holletje of op nog andere plekken, waar ze weg kunnen kruipen, droog en veilig. Eén keer zag ik in een leegstaand huis tientallen *Atalanta's* die daar overwinterden. Toen de zon doorbrak moesten snel alle ramen open, om ze een kans te geven verder te leven in de ruimte.

Dor en droog

Vlinders zorgen vooral voor de voortplanting en je ziet ze dan ook al snel om elkaar heen buitelen.

Ze leggen hun eitjes op de zogenaamde 'waardplanten'. Het is een plantensoort,

die typisch is voor bepaalde vlinders. Sommige vlinders uit één familie leggen de eitjes wél op dezelfde planten. Soms maar één eitje op één stengel, soms veertig tot honderd eitjes op een blad van één plant. Die planten zijn wat wij noemen 'vaste planten', die niet na een jaar verdwijnen, want het eitje blijft soms overwinteren. De oude bloemstengel ziet er dor en droog uit en wij zijn dan snel geneigd om die uit de tuin te halen, maar nemen dan ook het eitje weg!

Uit de heel kleine eitjes komen rupsjes, die maar 2 millimeter groot zijn. Maar rupsen kunnen heel goed eten en groeien als kool. Ze eten hele planten kaal. Struiken kunnen vol met spinzels zijn en zonder blad door de rupsen. Als ze eindelijk genoeg gegeten hebben, trekken ze zich terug en spinnen een geheimzinnige cocon. Soms met schutkleuren

Pop van het Bruingeaderd Witje

zodat je ze helemaal niet ziet, omdat ze net op een blaadje lijken.

Af en toe kun je een cocon zien bewegen, maar verder hangt hij uiterlijk stil. Inwendig is het echter zeer levendig. De rups werd een pop en plots, als de zon schijnt, scheurt de cocon open en komt er een prachtige vlinder tevoorschijn, die de vleugels eerst moet laten drogen voor ze vliegen kan.

Hoe lang dat proces duurt, is heel verschillend. In de tijd dat we in Namibië woonden, waren we een weekje weg. Bij thuiskomst merkten we dat ons huis en de tuin ingenomen waren door rupsen. Overal: op de deuren, op de tuinstoelen, op de muren waren cocons. Een deel was al leeg, en het leek wel te sneeuwen, zoveel bruin-geaderde witjes vlogen rond. Wat een thuis komst!

Psyche

Wat een verschil, als we kijken naar het zaadje van bijvoorbeeld een papaver. Net zo klein als het eitje van een vlinder, maar het ligt op de aarde en als de zon gaat schijnen en het wat vochtig is, gaat het kleine kiemworteltje de aarde in. Vanaf dat moment heeft het zijn plek gekozen en zal er staan totdat het weer zaad gevormd heeft. Eerst komen de blaadjes en beginnen we de plant waar te nemen. Dan ontstaat ook in de plant een geheimzinnig rondvormig proces. Hij groeit en plots, als de zon schijnt, breken de kelkblaadjes open en komen de verkreukelde gele of rode kroonblaadjes tevoorschijn. In de loop van een uur zijn ze gladgestreken en bloeit er een prachtige bloem die wacht op het bezoek van een bij, om zo weer nieuw zaad te maken voor een volgende generatie.

Rudolf Steiner zei het zo:

"Kijk naar de plant!

Zij is de aan de aarde gebonden vlinder.

Kijk naar de vlinder.

Hij is de door de kosmos bevrijde plant."

Laten we hopen dat de zon deze zomer veel zal schijnen, zodat we kunnen genieten van de bloeiende planten en de ronddartelende vlinders. 'Psyche', zo noemden de Grieken de vlinder, wat zowel ziel als vlinder betekent. Of het nu de ziel is die wegwiekt als een vlinder, of een vlinder die als ziel vervliegt – een wonder blijft het.

Het geheim van de zijdevlinder

door Nelle Amons in gesprek met Trees van Dijk (Landelijke Gewadengroep)

In de wisselende kleuren van de gewaden wordt de kringloop van het cultische jaar zichtbaar. Dit kan ons helpen in een stemming te komen die past bij de feesttijden. Met name bij de zijde, waarvan de kazuifels, de stola's, de gordels en de mantels zijn gemaakt, heeft de kleur

Grondsteenlegging Christoforuskerk Bussum

Aan het slot van de feestelijke plechtigheid vertelde één van de gemeenteleden, dat tijdens de grondsteenlegging een vlinder tevoorschijn was gekomen uit de zoldering van het gebouw. De prachtige Dagpauw-oog, die zich koesterde in de zon, liet zich ongestoord door alle bezoekers bekijken, kroop over de hand van één van de kinderen en vloog vervolgens door een opening in het dak de zon tegemoet. Het was een hoopgevend teken voor de toekomst, dat op alle deelnemers aan de grondsteenlegging diepe indruk maakte.

Uit 'In beweging' Pinksteren 2007

een diepe glans. Zo kan ik me bijzonder verheugen op de prachtige kleur die me in de tijd van Epifanie tegemoet straalt van het altaar.

Zijde ziet er niet alleen schitterend uit, maar als je je realiseert hoe de stof is ontstaan, kan

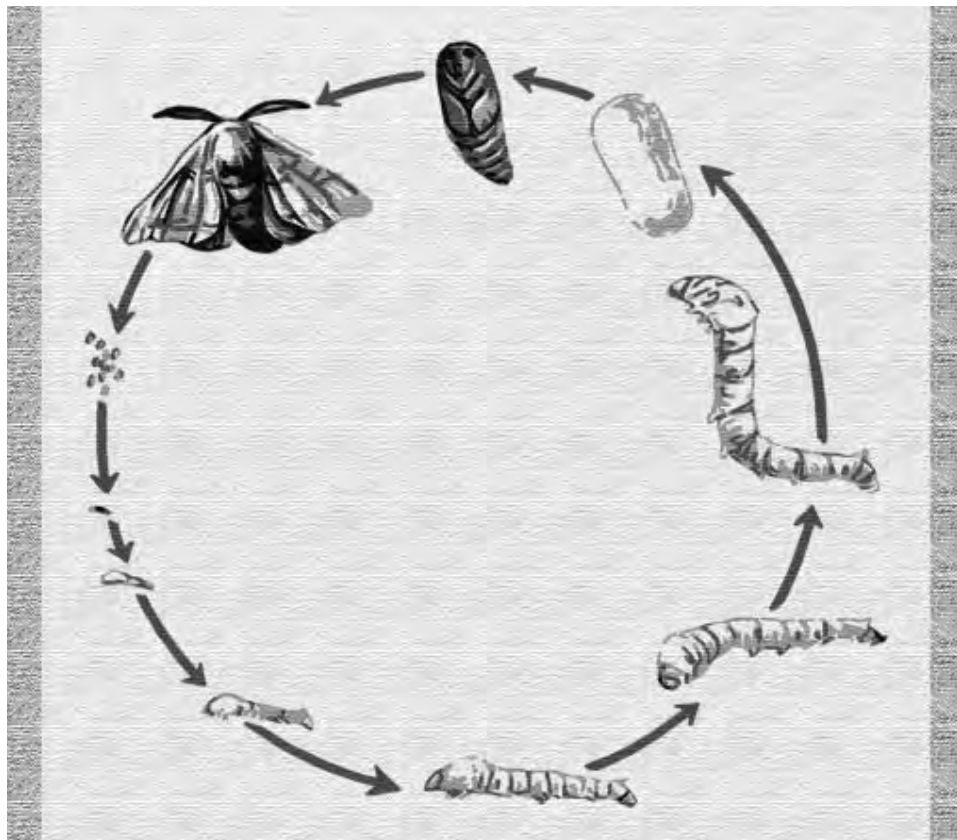
er ook een gevoel van dankbaarheid in je opkomen ten opzichte van het wezen, dat zich offert om de mens in staat te stellen een stof te weven, die in zulke schitterende kleuren geverfd kan worden en zo prachtig glanst. Dit diertje, de zijdevlinder of de zijdemot is een onooglijk wittig vlindertje, dat niet opvalt door grote vleugels met mooie kleuren, zoals vele van zijn soortgenoten, maar doordat het in de draden van zijn cocon een geheim verbergt.

Trees van Dijk: "Metamorfose is eigen aan het wezen van de vlinder. De ene verschijningsvorm gaat daarbij over in de andere; vormen die zo van elkaar verschillen dat je van een gedaanteverandering kunt spreken.

Na het ei, waar de rups uit tevoorschijn komt, volgt het popstadium waaruit de vlinder zich bevrijdt en dan worden de kleuren op de vleugels zichtbaar. Juist het moment van het openvouwen van de vleugels boeit me. Ik kan er in de tuin langdurig naar zitten kijken. En ik kan me er ook over verwonderen hoe de vlinders hun weg vinden in het licht en in de luchtstromen, fladderend naar de bloemen waar ze heen willen. Zonder gerichtheid, lijkt het wel, maar toch niet richtingsloos."

Een Chinees geheim

De cocon waarin de rups zich inspint ziet er zo doods uit, dat je je niet kunt voorstellen dat er nog iets uit te voorschijn zal komen.

De levenscyclus van de zijdevlinder

Heb je echter genoeg geduld, dan kun je op een dag een totaal nieuw wezen, een vlinder te voorschijn zien komen. Die zoekt een plekje in de warmte, laat zich drogen en vouwt voor het eerst in zijn leven zijn vleugels open, waarbij de kleuren te voorschijn komen. Het bijzondere bij de zijdevlinder is, dat de cocon eruit ziet alsof de draden van de cocon het licht in zich gevangen hebben, dat bij andere vlinders in de kleur van de vleugels zichtbaar wordt. Alsof de zijdevlinder al in een heel ander stadium van zijn ontwikkeling de verbinding met het licht aangaat, die bij andere vlinders pas later optreedt, wanneer zij in het licht het hoogtepunt van hun leven zoeken.

Trees van Dijk: "Het geheim van de zijdevlinder werd min of meer bij toeval ontdekt in China. Zijde hoort bij de menselijke cultuur, alleen de keizer en keizerin droegen zijde, de poppen werden in de paleistuinen gekweekt. Het maken van zijde zou nog 2000 jaar na de ontdekking een Chinees geheim blijven, dat niet doorverteld mocht worden. Op smokkel van eitjes van zijderupsen en moerbeibladereen stond zelfs de doodstraf! De kostbare stof werd over land – later ook over zee – verhandeld langs de zogenaamde zijderoute. Pas in de 6e eeuw begon de zijdeteelt zich ook buiten China te ontwikkelen in landen als Japan en India en via Byzantium (het huidige Istanbul) in het Middellandse Zeegebied. In de 17e eeuw werden pogingen ondernomen om ook in West-Europa, o.a. in Nederland (Zeeland) en Engeland, teelt en productie van zijde te introduceren, wat echter mislukte."

Zijderupsen moeten vertroeteld worden. In China dacht men dat rupsen van warmte, droogte en hygiëne hielden en dat ze koude, vocht en vuil verafschuwden. Verder ging men ervan uit dat ze een hekel aan lawaai hadden, evenals aan de geur van gebakken vis, tranen, geschreeuw en zwangere of net bevallen vrouwen. In de Chinese provincie Hangzhou mogen vrouwelijke rupsenhouders tot op heden niet roken, geen knoflook eten en evenmin make-up dragen.

Constant achten draaien

In China worden de moerbeien als lage struiken geteeld, zodat de bladeren gemakkelijk geplukt kunnen worden. De eitjes van de zijdevlinder – vijfhonderd per vlindertje – die vanaf het seizoen ervoor in een koele ruimte bewaard zijn, worden uitgebroed als de moerbeien hun blad beginnen te krijgen, in de lente. Na ongeveer acht dagen komen de rupsen uit. Die eten dan ongeveer een maand lang zonder ophouden moerbeibladereen, waardoor hun lichaamsgewicht ongeveer tienduizend maal zo groot wordt. Een schranspartij die zelfs niet wordt onderbroken door ademen, want dat gebeurt via de poriën in hun lichaam.

De rupsen gaan na vier keer vervellen de cocon spinnen. Ze scheiden uit de twee zijdeklieren langs hun lichaam een half vloeibare en lijmhoudende stof af, die aan de lucht hard wordt en tot één enkele draad wordt gesponnen, met een lengte van 1,6 km. Eerst maken ze een fijn spinsel waarmee ze stevig vast blijven zitten, daarna bouwen ze, constant achten draaiend met hun kop, een waterdichte cocon die hen volledig omhult. Over de hele cocon doet een rups ongeveer drie dagen, waarbij hij in totaal zo'n driehonderdduizend keer met zijn kop draait. Als hij verder ongestoord zijn gang kan gaan, verandert een rups binnen twee weken in een vlinder. Hij scheidt een enzym af dat de cocon week maakt, kruipt naar buiten en begint aan zijn nieuwe leven. Tenzij hij wordt gedood, om te voorkomen dat de ontpoppende vlinder de cocon beschadigt en de draad breekt.

Het winden van de draad wordt afhaspelen genoemd. De cocons worden in warm water gelegd. Men zoekt het eind van de draad (die door het warme water loskomt) en windt deze op een haspel. Om een draad te krijgen die dik genoeg is, windt men de vezels van meestal vijf tot acht cocons op dezelfde haspel. Vroeger deed men alles met de hand, tegenwoordig worden haspelmachines gebruikt.

Trees van Dijk: "Zijdedraad is de fijnste van alle natuurlijke vezels. Kleurstoffen houden er

De achtvormige lemniscaat wordt op een zijden casula genaaid

erg goed op en daarom kan er gemakkelijk met natuurlijke verfstoffen worden gewerkt. Zijde is zowel sterk als elastisch. Je kunt een draad met een vijfde van de oorspronkelijke lengte uitrekken voor hij breekt. Zijde laadt zich nauwelijks statisch op en schijnt, volgens antroposofische inzichten, een beschermende werking te bezitten tegen straling. Zijde, en met name wildzijde, kan veel vocht opnemen (tot 40%) zonder dat de stof vochtig aanvoelt en beschikt over isothermische eigenschappen waardoor zijden kleding bij warm weer koel aanvoelt en bij koud weer juist behaaglijk warm. Verder is zijde weinig gevoelig voor schimmels en motten."

Het offer van de vlinder

De mooiste zijde is haspelzijde, die wordt gemaakt van de lange draden uit het middelste

gedeelte van de cocon. Alleen dit deel van de draad van zo'n 1000 tot 1500 meter, kan in één lengte van de cocon worden afgewikkeld. Van de kortere draden uit het binnenste en buitenste gedeelte van de cocon wordt de zogenaamde chappezijde gemaakt, terwijl niet glanzende bourette zijde wordt gemaakt van de afvalresten van de cocon.

Als grondstof voor kleding is zijde een zeer milieuvriendelijk product. Voor de moerbeibomen zijn geen kunstmest, landbouwbestrijdingsmiddelen of pesticiden nodig. Ook is er relatief weinig energie nodig om de zijde te verwerken tot stoffen. Zijde is enorm sterk en kan daarom beter dan veel andere materialen worden gerecycled. Voor het vervaardigen van een enkel kledingstuk zijn heel veel cocons nodig. En voordat de dunne zijdedraden tot weefsels en vervolgens tot een

kledingstuk of wandkleed zijn verwerkt, zijn vele handen doende geweest.

Trees van Dijk: Als je wilt weten waar de zijde, die in de Christengemeenschap gebruikt wordt, vandaan komt, met wat voor verfstoffen de zijde wordt gekleurd en of er iets bekend is over de omstandigheden waaronder hij gewonnen wordt, neem dan contact op met mevrouw Hümmeler, de verantwoordelijke voor de internationale Gewänderkammer."

Karin Hümmeler: "De zijde die in de Christengemeenschap voor de gewaden wordt gebruikt is van een heel goede kwaliteit. De zijde wordt geleverd vanuit Thailand door de firma Jim Thompson, een heel oude, grote en gerenommeerde firma. Een tussenpersoon zorgt ervoor dat met de juiste kleuren in Thailand worden geverfd. Dat betekent, dat er voor een bepaalde kleur vele meters, 160 meter minimaal, moeten worden besteld. Over de aard van de kleurstoffen en de omstandigheden weet ik jammer genoeg niets. Toch is deze vraag actueel en hij wordt dan ook regelmatig gesteld."

Het traditionele proces van het winnen van de zijde vraagt een offer van de dieren. Er bestaat daarnaast ook zogenaamde 'Ahimsa zijde' (ook bekend als vredeszijde, *peace silk* of *vegetarian silk*), waarbij de poppen op

speciale boerderijen pas worden verzameld als de mot uit de cocon is gekropen. Ook wordt wilde zijde verzameld. Deze is onregelmatiger van structuur en wordt gewoonlijk ongeverfd aangeboden.

Trees van Dijk: "De zijde van de gewaden is een aardse substantie, maar dient een bovenpersoonlijk doel: het voltrekken van de sacramenten. Het vlinderwezen dat deze substantie schenkt, offert zich en wordt hierdoor verrijkt, op een hoger niveau getild. Voor de gewaden wordt alleen stof gebruikt die 'waar', echt is: linnen, zijde en wol. Zijde is de stof van de casula (het huisje van de gemeente), de stola, gordel en mantel. De priester wijdt ze als zij vervaardigd zijn; het naaien gebeurt met de hand. Ik verbrand resten en gebruik die niet voor andere doeleinden. Door het bezig zijn met de zijde van de gewaden is voor mij het wonder van het vlinderwezen steeds groter geworden."

Verder lezen:

Het Michaelnummer van In beweging 2006 had als thema 'Cultische gewaden'. De thema artikelen uit dit nummer zijn terug te lezen op de website www.christengemeenschap.nl onder tabblad 'In beweging': Serie II Rondom de mensenwijdingsdienst, nr. 2 Gewaden.

Metamorfose

"...en ik hier: ik verwonder mij"

door Marjolein te Pas (geestelijke in de gemeente Driebergen)

Steeds uiteengaan, samenkomen, nabij wordt ver en ver nabij.

Alles vormt zich, vormt zich om en ik hier: ik verwonder mij.

J.C. Goethe

Kort na elkaar overleden twee gemeenteleden in Driebergen. In dezelfde week dat jaar begon ik met de voorbereiding van de zomerdriedaagse over het thema 'metamorfose'.

Per post werd een pakketje thuis bezorgd dat ik bij de Vlinderstichting had besteld. In een doosje zaten op een groen blad minuscule gele eitjes van een koolwitje en verder een

'Metamorfosereeks', Doorlie Gerdes. In: 'Doorlie Gerdes - De beelden', Uitg. Christofoor 2009

aantal levende harige groene rupsen en poppen. De instructies nauwgezet volgend, plaatste ik de eitjes met blad en al in een aquariumbak. Ook de rupsen en poppen zette ik voorzichtig achter het glas.

Na drie dagen veranderden de gele eitjes in groene puntjes. Met een vergrootglas kon ik op het blad een massa krioelende minirupsen ontwaren met zwarte massieve kopjes en lange groene lijfjes. De grotere rupsen aten en knaagden intussen dag en nacht en vraten, soms naast elkaar hangend aan een blad, in een mum van tijd al mijn rode kool planten tot de nerf toe op. Hun kaken stonden nooit stil. Iedere dag moest ik de glazen bak verschonen, want wat 'rups nooit genoeg' inging, moest er ook weer uit.

Zo moet het worden

Regelmatig werd een enkeling onrustig en zonderde zich af, om vervolgens korte tijd later uit het groene gewaad te knappen. Dan

scheurde de verharde huid boven de nek van de rups open en een nog week diertje wrong zich moeizaam een weg naar buiten, de oude huid inclusief mond, ademopeningen en pootjes achterlatend.

Ik heb mij laten vertellen dat uitgegroeide rupsen gemiddeld vier à vijf keer vervellen, tien tot twintig keer zo groot worden en 2000 tot 3000 % in gewicht toenemen. Hoe vaak een rups ook vervelt, iedere keer weer komt er een volkomen rupswezen tevoorschijn. Maar aan het eind van het rupsbestaan vindt er een radicale omvorming, een metamorfose plaats. De rups is weliswaar volkomen, maar blijkt ook een overgangswezen te zijn en is nog niet klaar; iedere rups draagt 'worden' in zich.

De uitgegroeide rupsen in mijn aquarium begonnen een voor een aan een soort trektocht. Ze aten niet meer, maar zochten rusteloos naar een plek om te verpoppen. De meeste rupsen kozen voor de glazen wand. Met hun

De rups van het Koolwitje

laatste benenpaar, ook wel 'naschuiver' genoemd, klemden zij zich vast aan een door henzelf geproduceerde zijden draad. Deze dunne draad wordt ook wel gesponnen zonlicht genoemd, omdat de bladeren die de rupsen zo gulzig consumeren door inwerking van de zon, zonlichtkrachten en -stoffen bevatten. Rupsen verteren die bladeren en vormen het blad om tot grondstof voor de spinklieren.

En zo knoopten mijn rupsen zich vast aan hun door de zon bewerkte zijden spingordel. Na ongeveer een uur kregen de rupsen aan de wand contracties. De weeën werden steeds heviger en de rupslarven zwollen op, totdat hun huid bij de kop scheurde en door onzichtbare tangen naar beneden leek te worden getrokken. Ik was getuige van een geboorte- en stervensproces tegelijkertijd en keek ademloos toe. Terwijl de rups een nieuwe vorm het leven schonk, een groen teer lichaam door de steeds wijder wordende scheur drong en de pop geboren werd, ging de rups zelf te gronde. De huid van de rups werd afgestroopt tot aan het uiteinde van de staart, onder de zijden gordeldraad door gemanoeuvreerd en weggeworpen. De pop,

nog week en uiterst kwetsbaar, verankerde zich vervolgens met een soort haakpennetje in de zijden spinseldraad.

Wat er toen gebeurde staat in mijn geheugen gegrift. Binnen twintig minuten werd een tekening zichtbaar op de buitenkant van de pop: een patroon. Hoe meer de huid van de pop verhardde, des te duidelijker werd het patroon. Het gaf de organen van een vlinderwezen weer: de ogen, de vleugels, de voelsprietten... Terwijl

de rups in de pop tot ontbinding moest overgaan, doende was af te breken en op te lossen in een structuurloze, emulsieachtige massa, waren alle delen van het toekomstige vlinderorganisme al op de buitenkant van de pop afgebeeld. "Zo moet het worden", gaf de tekening weer.

De idee was als profetie op de huid van de pop ingeprent, opdat het tenietgaande wezen in de pop zich in de toekomst omvormen en ontwikkelen kan in de richting van het vooruit bedachte plan. Het deed mij denken aan de eerste zin van het credo: "Een almachtig geestelijk-natuurlijk godswezen is de bestaansgrond van de hemelen en de aarde; vaderlijk gaat het zijn schepselen voor." Is er een vooruitlopende richtinggevende goddelijk-geestelijke kracht die van buitenaf inwerkt op de aardesubstanties en (vaderlijk) de idee als voorbeeld voor de toekomstige inprent in het stoffelijke?

Oud en toch volledig nieuw

Tussen alle observaties door regelde ik met de families de opbaring en de uitvaart van de twee gemeenteleden. Het kwam mij voor dat mijn natuurobservaties en de gebeurtenissen

Hoogtij

*Wittebroodsweken van rouw
maalstroom van gevoelens
die liefde doet herbranden.*

*Jij daar op vleugels
ik hier op vleugels
daar en hier
versmelten tot een roes
van ongedeeld
nog samenzijn.*

*Hemel is niet plaats
hemel is bewustzijn
even hier als daar
gelijk daar als hier
dans die ons beroert.*

*We raken elkaar zacht
met gevoelens van weleer
opnieuw verliefd
voel de vlinders weer
vlinder die jij nu bent.*

Maarten Ploeger
'Wittebroodsweken met de dood'
(zie ook rubriek 'Boeken')

rond het sterven en dood van deze dierbare mensen iets met elkaar van doen hadden. Het was alsof ik ooggetuige was van eenzelfde proces van sterven en nieuw leven, maar dan op verschillend niveau's.

Dit vermoeden werd versterkt toen ik naar mijn per post ontvangen vlinderpoppen keek. Die vrijwel onbeweeglijke cocons leken een geheim in zich te bergen. Wilhelm Hoerner schrijft in zijn boek *Der Schmetterling* dat er in de binnenruimte van de pop een vloeibare chaos ontstaat. Chaotisering is noodzakelijk, zegt hij, want daardoor kunnen kosmische krachten ingrijpen in de aardse stof. Die krachten doen materie vergaan en ontstaan, laten stof sterven en weer worden. Zij maken ruimte en geven

grenzen aan; zij splitsen, vertakken en verdelen, geven maat, symmetrie en getal aan; zij vormen om, hervormen en belichamen.

Per golfslag transporteren zij de ontbonden en opgeloste stoffen van het vroegere rupsenlichaam in de pop naar boven en beneden, naar links en rechts en andersom. Zo wordt ten slotte een ander schepsel geschapen en uit een rups een vlinder geboren. Goethe zei het zo: "Alles wordt anders, niets blijft hetzelfde. Alles is nieuw en toch altijd het oude." Ik moest denken aan de woorden van het offergedeelte in de mensenwijdingsdienst die gaan over het samenvoegen, omvormen ('verwandelen') en weer samenvoegen van onze wezensdelen door de goddelijke vadergrond. Uit de chaos kan dus hoger leven worden geschapen dat verwant blijft met het oude en toch volledig nieuw is.

Kwetsbaar als een kind

Op een avond voelde ik meer dan dat ik het kon zien, dat twee poppen op springen stonden. In de vroege ochtend, toen de zon opging, was mijn eerste gang van die dag naar mijn aquariumbak. Op een takje in de hoogte zat een vochtig teer vlindertje. Haar lege hulsels, de cocon, lag op de grond. Ze was nog zo nieuw en kwetsbaar. Tot mijn schrik zag ik dat zich iets over de bodem voortbewoog. Het was een verfromfaaid mini koolwitje met ogenschijnlijk teveel pootjes en vleugellapjes en alles zat in de war. Ik vroeg mij bezorgd af of het met dit verminkte nieuw geboren wezentje nog goed zou komen.

Vanwege de uitvaart van een van de twee overledenen op die dag kon ik niet blijven kijken. Ik moest mij verkleden en voorbereiden. Toen ik voordat ik vertrok nog een keer een blik in de bak wierp, zag ik dat mijn frommelige vlinder zich inmiddels aan een takje vastgeklemd had. Zijn miniatuurvleugels hingen in volle lengte uit, aan zijn lijfje ontwaarde ik gerustgesteld drie paar pootjes.

Een etage hoger op de tak hing mijn eerste boreling zijn samengevouwen vleugels te drogen en te stijven. Ik had gelezen dat

het volpompen van de vleugeladeren met lichaamsvloeistof, waardoor de vleugels zich kunnen ontplooien en het weer opzuigen van de vloeistof in het lijfje en het uitscheiden (poppenurine) wel enkele uren kon duren. Ik voelde mij daardoor niet bezwaard het huis te verlaten.

Terug van de uitvaart zette ik de ontpopte vlindertjes met aquarium en al in de zonovergoten buitenlucht. Zelf bleef ik in de buurt, omdat ik hun eerste vlucht voor geen goud wilde missen. De twee vlindertjes zaten urenlang stil op de rand van de glasbak en namen hun nieuwe wereld in zich op, slechts hun sensibele gesegmenteerde voelsprietten lieten zij bewegen. Alle tijd namen zij om zich te oriënteren in de ruimte. Met hun antennes 'proefden' zij het licht en de lucht, de geuren en kleuren en strekten zij aarzelend hun samengerolde tong uit. Een bijzonder moment in het leven van vlinders, want zij ontberen de kaken van hun voormalige vraatzuchtige rupswezen. Omgevormd als zij zijn, hebben zij als vlinder een roltong tot hun beschikking gekregen, waarmee zij alles wat zij nodig hebben op kunnen zuigen.

Ten slotte lieten zij hun vleugels vibreren en klaptten ze in en uit. Totdat het moment gekomen was dat zij zich een voor een voor het eerst van hun leven verhieven en kwets-

baar als een kind hun bovenaardse vrijheid tegemoet fladderden.

Het boek van de natuur

Het observeren van de beschreven gebeurtenissen heeft mij veel gedaan. Ik voelde mij ooggetuige van een diep ingrijpend omvormingsproces, van een openbaar geheim. Een wonder mocht ik zien in het boek van de natuur: de verandering van eitje naar rups, van rups naar pop en van pop naar vlinder, van sterven en worden. En ik, ik verwonderde mij. Rudolf Steiner gebruikt het beeld van de metamorfose van de vlinder meer dan vijftig keer als beeld voor het leven, de dood en de opstanding van de mens. Voor hem is de uit de pop kruipende vlinder, die vervolgens uitvliegt, datgene wat op een hogere trap de onsterfelijkheid van de menselijke ziel weergeeft. Door middel van de natuur, zegt hij, is het de godheid zelf die ons dit beeld geeft.

Afscheid nemen van twee dierbare mensen in de gemeente is betreuenswaardig. Dankzij de metamorfose van de vlinders die ik thuis mocht gadeslaan, werd ik midden in de ervaring met de dood aangeraakt door een stille vreugde. Ik geloof in het beeld dat mij voor ogen werd gesteld: dat er leven is in het sterven en geboorte in de dood.

Goudplaatjes op de gewaden van gestorvenen in de graven van een burcht in Mycene, Griekenland

Vlindercorona

Wat is er toch tussen de vlinderwereld en de mens? Waarom voelen wij ons zo geïroerd wanneer wij vlinders zien? Rudolf Steiner laat in het boek 'De mens als klankharmonie van het scheppende wereldwoord' (GA 230) zijn licht schijnen over deze vragen. Hij merkt op dat ongeborenen (en gestorvenen) de aarde plat gezegd zien als een zwart gat, als iets waar de geest veelal ontbreekt. Wordt stof echter op aarde omgevormd, gemetamorfoseerd en op een hoger plan gebracht, dan wordt de aandacht van ongeborenen dringend naar die veranderde en 'verwandelde' materie togetrokken. Vergeestelijkte stof wekt hun interesse. Geen wonder dat ongeborenen zich zo aangehouden voelen tot de vlinderwereld. De schrokkenende stoffelijke rups vormt zich immers na stadia van zich vol eten om en om. Totdat tenslotte de substantie 'rups' in de pop zo gemetamorfoseerd en verfijnd wordt dat een kleurig en verlicht luchtwezen ontstaat: de vlinder. Voor ongeborenen weerspiegelt de vlinderwereld iets van geestelijk geworden schoonheid. Ongeborenen zien rondom de aarde een corona (kroon), zoals ook wij die kunnen zien bij een zonsverduistering om de zon. Deze vlindercorona is voor hen als een naar de kosmos uitstralende lichtkroon van vergeestelijkte materie, die hen onweerstaanbaar naar de aarde toetrekt. De lichtende vlinderkroon geeft ongeborenen de moed om zich te belichamen op aarde. Bij de aanblik van vlinders werkt diep in ons de onbewuste herinnering aan dat voor-geboortelijke verlangen naar een nieuw aardeleven.

Het meisje op de vlindervleugel

Er vloog iemand naast me. Het was een heel mooi meisje met hoge jukbeenderen en diepblauwe ogen. Ze droeg dezelfde soort boerenkleding als de mensen in het dorp beneden. Goudbruine lokken omlijstten haar prachtige gezicht. We vlogen samen over een ondergrond met een ingewikkeld patroon, dat bestond uit onbeschrijfbaar levendige kleuren, als de vleugel van een vlinder. Sterker nog, overall om ons heen waren miljoenen vlinders, enorme fladderende golven, die naar beneden vlogen, de struiken in, en dan weer naar boven vlogen in onze richting. Het was een stroom die zich levendig en kleurrijk door de lucht bewoog. (-)

Het meisje sprak zonder woorden tegen me. De boodschap ging als een windvlaag door me heen en ik begreep meteen dat het waar was. Ik wist dat op dezelfde manier als ik wist, dat de wereld om ons heen echt was, niet een of andere voorbijgaande en denkbeeldige fantasie. De boodschap bestond uit drie delen en als ik haar moest vertalen in een aardse taal, zou ze ongeveer op het volgende neerkomen: 'Je wordt bemind en gekoesterd, innig en voor altijd'. 'Je hebt niets te vrezen'. 'Je kunt niets fout doen'.

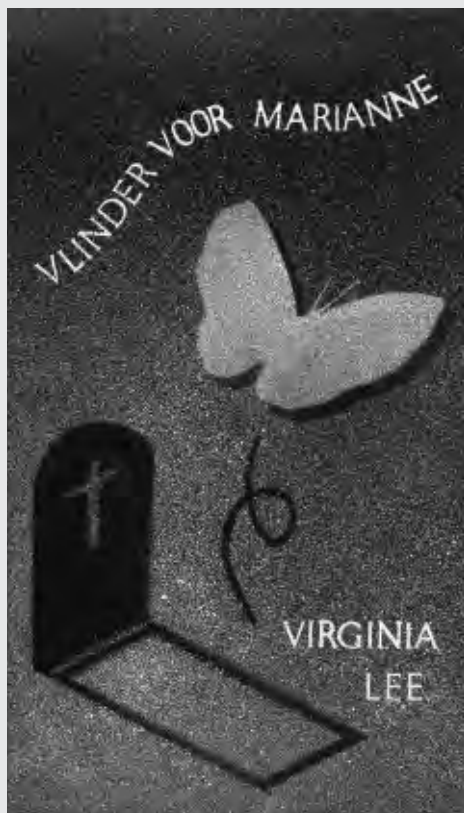
Uit: 'Na dit leven' (Utrecht 2013), waarin de Amerikaanse hoogleraar neurochirurgie Eben Alexander zijn eigen bijna-doodervaring beschrijft.

In Maidanek

Elisabeth Kübler-Ross is twintig wanneer ze zich aan het einde van de Tweede Wereldoorlog aansluit bij het internationale vredeskorp om te helpen aan de wederopbouw van Europa. Het wordt de voorbereiding op haar latere werk. Ze bezoekt het vernietigingskamp Maidanek in Polen en vraagt zich af hoe mensen hier hun laatste dagen doorbrachten. Tot haar verwondering ziet ze tientallen vlinders in de wanden van de barakken gekrast. Wat brengt mensen ertoe om onder deze mensonwaardige omstandigheden vlinders te tekenen? Pas veel later als ze met stervende kinderen gaat werken, begrijpt ze het. Deze kinderen tekenen steeds opnieuw vlinders... Ze heeft later de vlinder die zich bevrijdt uit zijn cocon tot haar symbool gemaakt, om aan te geven dat bij de dood het lichaam als een cocon achterblijft waaruit de ziel zich losmaakt.

Vlinder voor Marianne

Marianne zag er slaperig uit, maar ze glimlachte en knikte. Ze was altijd blij met de cadeautjes van haar broertje Mark-O. Hij bracht haar bijna elke dag wel iets: een torretje in een jampot of een mooie steen van het grindpad of een tekening van iets wat hij op straat had gezien. De vorige herfst had hij haar een mooie rood en groene rups gegeven, die zich ingesponnen had. Het potje stond naast haar bed en elke dag hoopte ze dat er een vlinder uit zou komen. Sinds kort had ze het deksel eraf gelaten, zodat de vlinder er meteen uit zou kunnen vliegen. (-) Het was zo stil, dat je Marianne kon horen ademen, al ging dat heel zachtjes. Mark-O dacht dat de anderen helemaal niet meer ademhaalden, hijzelf ook niet. En opeens hield ook Mariannes ademhaling op. Lang, heel lang bleef het stil. Toen, plotseling, was het alsof het geluid weer werd aangezet. Ze begonnen langzaam weer te bewegen, als standbeelden die tot leven kwamen. Opeens kwam er een grote witte vlinder van ergens naast het bed tevoorschijn en steeg langzaam omhoog naar het plafond. Daar fladderde hij een tijdje rond, vond het raam dat moeder juist had geopend en verdween naar buiten. Mark-O keek hem na.

Uit: 'Vlinder voor Marianne', Virginia Lee (Rotterdam 1981)

Op de groei

In de serie 'Op de groei' komen uiteenlopende aspecten van de religieuze opvoeding - van voor de geboorte tot na de puberteit - aan de orde. De naam van de serie duidt zowel op de groei van het kind, als op de groei die de opvoeder zelf gaandeweg doormaakt. In deze bijdrage vertelt Maaitie Vis, leerkracht in het kleuter- en basisonderwijs op de vrije school, over kinderen en de natuur: over verwondering, over vreugde en schoonheid, liefde voor de aarde en het beleven van het jaarverloop, kortom over het religieuze in het dagelijkse kinderleven.

Kinderen en de natuur – “Weet je wat ik maken wil?”

door Maaitie Vis (gemeente Driebergen)

*“Weet je wat ik maken wil?
Een hele hoge duiventil!
Hakken, hakken, dikke, dikke, takken.
Zagen, zagen, wiede, wiede, wagen.
Schuren, schuren,
't Zal niet lang meer duren.
Spijkers kloppen op hun dikke koppen.
Werken, werken, werken maar,
Kijk daar staat hij kant-en-klaar!”*

En nog veel langer is dit zingzang beweegspel van Hermien IJzerman. Vele keren in vele lenties heb ik dit spel gedaan, gespeeld met kleuters. Weet je wat ik maken wil? Ja natuurlijk, ieder kind weet dat! Elk kind wil *etwas maken*, dat wil zeggen iets doen, vooral in de natuur! Er is geen kind dat zijn handen op z'n rug houdt tijdens een bos- of strandwandeling of wat voor een buitengebeuren dan ook.

In de natuur zijn is voor kinderen bijna synoniem aan: de natuur aanraken, er aan zitten, haar voelen, ruiken enz. Hoe jonger een kind is hoe meer zijn lijfje het contact met de aarde wil aangaan. Gezonde kinderen zijn geen tribune kinderen, kinderen die alles bekijken alsof ze op een tribune zitten.

Jonge kinderen hebben een vanzelfsprekende verbinding met de natuur, vanuit een open verwondering. Ja, zij voelen zich zelfs ook verbonden met het niet zichtbare achter de natuur. Hoe die verbinding zich verder ont-

wikkelt, hangt in grote mate af van de innerlijke houding, de intentie van de volwassene ten opzichte van de natuur. Ik moet een jaar of vier zijn geweest, toen ik aan de hand van mijn vader Dirk door onze tuin liep. Een tuin met bospaadjes omzoomd door sterrenmos. “Kijk Maaitie, dit hoort hier niet te liggen”, zei hij en raapte een gekleurd papertje van het mos op en stak dat in zijn zak. Deze ogenschijnlijk kleine gebeurtenis zie ik nog zo helder voor me: in zijn brede hand dat papertje, dat daar zeker niet hoorde! De rust waarmee dit gebeurde, vanuit respect en met liefdevolle aandacht voor de plantenwereld, prachtig!

Het klinkt wonderlijk, maar eigenlijk kun je zeggen: hoe jonger een kind is, hoe materialistischer. Het langzaamaan ‘landen’ in het leven, het aankomen op aarde gaat gepaard met het aan den lijve ondervinden van de natuur. Voor een kind geldt niet het genieten *van* de natuur, het genieten *in* en *met* de natuur. Terwijl de volwassene al observerend genieten kan van de schoonheid van de natuur, voelt en ervaart het kind onbewust de stemming, de sfeer. Het zal niet zomaar uit zichzelf zeggen: “Oh wat prachtig!” De wereld om hem heen is er gewoon. En wel zo, dat je hem heel graag in je zak wilt stoppen! Hoeveel zakken heb ik niet geleegd voordat ik broeken, jassen en vesten in de wasmachine deed?

Mooi verschijnsel die verzamelwoede: veel lege jampotten waren er nodig voor lieveheersbeestjes, torretjes, slakken enz. En dan: zeesterren, oester- en mosselschelpen met gedeeltelijke inhoud en andere zeesouvenirs die stinkend en wel ons tijdens een lange terugreis vergezelden. Of het karkas van een bergmarmot uit de Alpen, nog niet schoon, dat dagenlang naast de tent lag terwijl de mieren hun schoonmaakwerk deden! Nu waren de kinderen iets ouder en verwondering had plaats gemaakt voor bewondering voor de natuur. En dan de feestelijke herfsttijd: kastanjes, eikels, den-nenappels.

De lichaamsgerichte zintuigen

Bij het landen in het leven, bij het ontluiken van een mensenleven zijn de zintuigen constant zeer actief. Zij zijn als werktuigen die kinderen helpen bij hun verlangen de wereld aan den lijve te ondervinden, de wondere wereld te ontdekken. De lichaamsgerichte

zintuigen – tastzin, bewegingszin, levenszin en evenwichtszin – zijn bij het kleine kind het meest actief.

Het is een genot om te zien hoe een kleuter vanuit de *tastzin* werkt met zand en water, hoe er vol overgave wordt geroerd en geschept, hoe druipsteentorentjes gebouwd worden met zand en water. Je voelt als het ware het gesjappel tussen je vingers. Hoe een kleintje met mollige vingertjes een glad steentje aftast, een diertje aait, hoe een bloempje voorzichtig, vaak zonder steel, wordt geplukt. Het heel aandachtig bouwen van een kabouterhuisje van mos, stokjes en steentjes, een bloementuintje ervoor: vaak heb ik dat zien ontstaan. Het schommelen in de wind met wapperende haren. Of: "Juffie, ik ben in Zweden geweest en daar lag een pissebed onder een steen!" Vier jaar was dit jongetje. Hoezo, een lange reis maken? Kinderen tasten de wereld af met de huid, ogen, oren, neus, kortom met hun hele lijf. Er is ook een innerlijk aftasten.

Een hut bouwen in het bos (kinderkamp Rogery)

Door de *bewegingszin* kun je je eigen bewegingen waarnemen. Het jonge kind beweegt zich onbewust, neemt zichzelf daarin nog niet waar. Parallel aan de ontwikkeling van de motoriek gaat het kind zijn bewegingen meer sturen. Tijdens het buitenspelen wordt hard geoefend: klimmen, klauteren, rennen. Kinderen worden in de natuur uitgedaagd, gelokt om actief te zijn. Steentjes gooien in het water; kijken, dat wil zeggen voelen, of het ijs al dik genoeg is met de hak van je schoen. Eén van mijn kleinkinderen, destijds vier à vijf jaar, zei: "Ik wil boer worden!" Ik, als verheugde oma, zag al een mooi biologisch-dynamisch bedrijf voor me. "Waarom?" "Dan ga ik hekken maken!"

De *levenszin* zegt ons hoe we in ons vel zitten, hoe we ons voelen. Wat genoten wij van het boom klimmen in het 'zwierboompje' in onze tuin! Zwieren en zwaaien aan de tak totdat hij uiteindelijk afbrak; stilletjes bogen we de tak terug. Bouwen van een hut in het bos, een heerlijk spel. Sjouwen met takken, cement maken van modder! "En jij was moeder, jij vader en jij kind." En als de hut dan klaar is, is het spel meestal ook klaar. Dat je erg smerig was, modder in je laarzen had, nee dat voelde je niet. Je had gloeiwangen en je werd warm van voldoening. Het fietsen naar school in weer en wind en dan hongerig en heerlijk vermoeid weer thuiskomen: iedereen kent toch dit gevoel? Of met losse handen op de fiets, jack omhoog als zeil en vóór de wind over de dijk racen. Het duiken in de hoge golven van de zee en dan als een dronkenman weer boven water komen. Rennen door zwierende herfstbladeren; schaatsen op de plas aan de andere kant van de rietkragen!

Het *evenwichtszintuig* ontwikkelt zich al bewegend. Het heel jonge kind kent letterlijk nog geen evenwicht. Het deint nog mee, in en met zijn omgeving als een druppel in de zee. Mooi om te zien hoe er tijdens het buitenspelen geoefend wordt: springen, huppelen, hinkelen, touwtjespringen, boomklimmen, steppen, fietsen. Via de evenwichtszin leert het kind de zwaartekracht en de

driedimensionale verhoudingen van de aardewereld kennen én leert zichzelf meer als een eigen 'ik' kennen.

Heilige schroom

De jaargetijden met daarin de feesten geven aan kinderen – en aan ons allen – structuur en vastheid. Voor kinderen zijn de jaarfeesten vooral natuurfesten. Ieder feest met een eigen sfeer: de naar binnen gekeerde stilte van de winter tegenover de uitbundigheid van de zomer. Het intieme ontkiemen en ontluiken in de lente tegenover de kleurrijke oogst- en herfsttijd. Het beleven van het 'weven' van de elementenkwaliteiten door de kringloop van het jaar is bij kinderen vaak zeer intens. Wat kun je je verheugen op de winter: komt er sneeuw, kunnen we het ijs op? En mogen we dit jaar over het Sint-Jansvuur springen? En hoe hoog zullen mijn zonnebloemen worden? Wat kun je je verheugen op de prachtige herfstkleuren en wat een feest als de tuinkersaadjes ontkiemen! Er zijn zo veel voorbeelden van het je verheugen op wat komt.

Natuurlijk beleven kinderen ook intieme en stille momenten in de natuur. Vooral naar-mate ze ouder worden. Liggen in het hoge gras en dan genieten van wolkenwezens. Dromend aan de oever de wondere onderwaterwereld beleven. "Juffie de maan gaat altijd met je mee!" en "Ik heb de zon gezien!" (er was die morgen een mooie zonsopgang). Ja, wat gaat er in kinderhoofden om, wat beleven zij écht.

Soms wordt er een tipje van de sluier opge-licht. Je krijgt wel eens het gevoel dat de kinderziel op zulke momenten 'luistert' naar de natuur. Een soort innerlijk bewogen worden, een mee resoneren. Dat kon ik heel duidelijk ervaren toen er in de klas vlinderpoppen en rupsen waren. Vol ijver werden de rupsen gevoerd met steeds weer verse koolbladeren en werd de vlinderbak dagelijks verschoond. Wat kunnen die rupsen poepen! Maar toen, toen gebeurde het wonder: de vlinderpoppen begonnen te bewegen. Met stille ernst en

heilige schroom zaten we op onze knieën en zagen de cocon opengaan. Met ingehouden adem zagen en beleefden we hoe de kreuke-
lige, vochtige vlinder uit zijn hulsel kroop. Na een paar uur – de jonge vlinder had van onze zelf gemaakte nectar gedronken – brachten we de nieuwgeborene op een stokje al zingend naar buiten. Langzaam kroop hij naar boven, totdat hij aarzelend, nog onhandig wegvloog, daar ging onze ‘bloemenkroon met vleugels’. Meerdere keren maakten wij dat mee. Wat een belevens, wat een wereldervaring!

Toen we een paar dagen later klapproosknoppen open zagen springen, was het alsof wij een boeket rode vlinders hadden. Kinderen in en met de natuur, dat is: de religieuze ervaring in het dagelijkse kinderleven.

Beeldentaal

‘U dank ik, gij van spraak verstoken steen, en nijg mij tot u neder ...’ (1)

door Bert Voorhoeve (gemeente Eindhoven)

In De kleine prins van Antoine de Saint-Exupéry vertelt de vos aan de kleine prins zijn geheim: “Alleen met het hart kun je werkelijk zien, het wezenlijke is voor de ogen onzichtbaar. Alle tijd die je aan je roos besteed hebt, maakt je roos juist zo belangrijk.” Goethe zegt: “Al het vergankelijke is slechts een gelijkenis.” Als je waarneemt met je hart, word je ontvankelijk voor deze gelijkenissen, die in de vorm van beeldentaal naar je toe komen. Als je met je hart kijkt, verbind je je met wat je waarneemt. Door de aandacht, eerbied en verwondering die je schenkt, komt er iets terug: een antwoord.

De boom zegt: ik groei tussen hemel en aarde, zorg ervoor dat je goed wortelt en wees open naar boven, naar het licht. Zorg tussen donker en licht – in je midden – voor ritme en evenwicht.

Het zaad in de aarde zegt: ik ben een kiem in het donker, ik kan mij ontwikkelen tot een

bloem: wat onzichtbaar is kan zichtbaar worden.

De herfst zegt: de natuur sterft af, maar in de ondergang zijn de knoppen al aanwezig die in het voorjaar zullen uitlopen. In wat sterft zijn de kiemen aanwezig voor een nieuwe ontwikkeling.

De kaars zegt: ik ben maar een klein lichtpunt, maar ik kan een grote duistere ruimte verlichten.

De steen zegt: van buiten ben ik griauw, grijs en onaantrekkelijk maar mijn binnenkant is bezet met fonkelende kristallen. De buitenkant is vaak anders dan de binnenkant.

Twaalf stenen

Door waar te nemen met je hart, krijg je beelden of gelijkenissen geschonken die je innerlijk verrijken, verwarmen, inspireren en bemoedigen. Het ontdekken van de bron van verbeeldingskracht, waar ieder over beschikt, maakt je bewust van de scheppende kunstenaar in jezelf.

Naar aanleiding van de grondsteenlegging in de verbouwde Michaëlkerk (gemeente Eindhoven) heb ik me verdiept in de beeldentaal van edelstenen. Hierover wil ik in dit artikel iets vertellen. In de pentagon-dodecaëder (dat is een ruimtelijke figuur met twaalf vijfhoekige vlakken) werd, naast de grondsteen tekst, door twaalf mensen een edelsteen gelegd: de twaalf edelstenen die in de Openbaring van Johannes (hoofdstuk 21) genoemd worden bij de beschrijving van de fundamente van het Nieuwe Jeruzalem. Er werd bovendien een toermalijn aan toegevoegd, omdat deze alle kwaliteiten van de twaalf edelstenen in zich verenigt.

Naar aanleiding hiervan kwam er een vraag op: welke betekenis hebben de beelden van deze twaalf edelstenen? Waarom vormen juist deze stenen een onderdeel van de fundamente van het Nieuwe Jeruzalem? Twaalf mensen in de gemeente werd gevraagd zich in één van de edelstenen te verdiepen en in de gemeente hier iets over te vertellen. Hun ervaringen met de edelsteen werden gedeeld met de hele gemeente tijdens de twaalf heilige dagen en nachten tussen Kerstmis en Driekoningen.

Ter voorbereiding ging ik naar een stenenwinkel om de twaalf edelsteentjes te kopen. Ze zouden tijdens de bijeenkomsten in het midden van de kring komen te liggen. Ik kwam ogen tekort om alle stenen en edelstenen in de winkel te bekijken. Ik raakte onder de indruk van de schoonheid, de schittering en flonkering en de vele kleuren. De geoden met flonkerende amethistkristallen straalden me tegemoet. Ik beleefde eerbied en dankbaarheid voor deze schoonheid, maar ik voelde ook hoe mijn begeerte werd gewekt. Ik zou een heel aantal stenen willen meenemen.

Wat me opviel was het dubbele gevoel: enerzijds liefde en verwondering voor de schoonheid van de edelstenen, anderzijds het verlangen deze schoonheid te bezitten. Ik moest denken aan een Rozenkruisersspreuk: "Het is heel moeilijk om iets alleen om zijn

schoonheid lief te hebben en het niet te begeeren". Na enige tijd verliet ik de winkel met de twaalf edelstenen waarvoor ik kwam. Maar ook met de ontdekking dat edelstenen een beroep doen op mijn moraliteit.

Het mooiste uit die stad

Ik ben op zoek gegaan naar sprookjes en verhalen die een beeld geven van de manier waarop edelstenen iets zeggen over de morele ontwikkeling van de mens. In het sprookje *Hans en Grietje* vindt Hans de weg naar huis terug, doordat hij kiezelsteentjes op het pad heeft gestrooid. De broodkrumels die hij de tweede keer op het pad strooit worden weggepikt door de vogels. De kinderen verdwalen en komen bij een heks terecht, die een betoverende invloed op hen heeft door haar huisje van koek en snoep. Het lukt Grietje om de heks in de oven te duwen zodat ze verbrandt. De kinderen vinden kisten vol met edelstenen en parels. Hans zegt: "Dat is beter dan kiezelstenen".

Hans en Grietje beginnen hun weg met ruwe kiezelstenen en eindigen met stralende en flonkerende edelstenen.

In het sprookje *Sneeuwwitje en Rozerood* verstopt een boze dwerg iedere keer nadat hij door de meisjes bevrijd is uit een benarde positie, een zak goud, een zak edelstenen en een zak parels. Het zijn beelden voor wijsheid, morele kwaliteiten en getransformeerd lijden. De dwerg heeft deze schatten geroofd van een prins, die door de dwerg in een beer is betoverd. Mede dank zij het geduld en het mededogen van beide meisjes met de boze dwerg krijgt de beer op het eind van het sprookje zijn menselijke gestalte terug en ook zijn goud, edelstenen en parels. De prins trouwt met Sneeuwwitje en Rozerood met zijn broer en ze delen de schatten die de dwerg in zijn hol had verzameld.

In veel sprookjes is het de draak die een schat bewaakt en macht heeft over mensen doordat hij dood en verderf zaait. We moeten kennelijk waakzaam zijn en er voor zorgen dat onze schatten, het innerlijk goud, de

De gelukkige prins

edelstenen en de parels niet van ons geroofd worden door wezens die er misbruik van willen maken en er macht mee willen uitoefenen.

Het verhaal *De gelukkige prins* van Oscar Wilde geeft een ontroerend beeld van het verband tussen moraliteit en edelstenen. De gelukkige prins kijkt na zijn dood als standbeeld uit over de stad. Hij is helemaal bedekt met bladgoud, zijn ogen zijn van saffieren en in zijn zwaard flonkert een robijn. De prins ziet nu als standbeeld alle ellende en armoede in de stad, waar hij zich in zijn leven voor afsloot toen hij leefde in het slot Zonderzorg. Een zwaluw op weg naar het zuiden rust uit aan de voeten van het standbeeld. Een druppel wekt de vogel uit z'n slaap. Het blijkt een traan te zijn van de prins, die huilt omdat hij nu als standbeeld niets kan doen om de nood van mensen te lenigen.

Hij vraagt aan de zwaluw om een saffieren oog uit te pikken en dit naar mensen te brengen die in nood verkeren. Daarna pikt de zwaluw op verzoek van de prins het tweede oog uit en brengt dit naar mensen om hen te helpen. Nu de prins blind is besluit de zwaluw bij de prins te blijven. Ook de robijn uit het zwaard van de prins en al het bladgoud brengt de zwaluw naar zieke en arme mensen. Op het laatst is het standbeeld zo lelijk dat het afgebroken wordt en het loden hart van de prins belandt op de vuilnisbelt evenals de zwaluw die gestorven is door de kou.

God sprak tot één van zijn engelen: "Breng mij het mooiste uit die stad." En de engel brengt het loden hart van de gelukkige prins en de dode zwaluw naar God (2).

De ruwe steen bewerken

Tijdens de bijeenkomsten rond de twaalf edelstenen in de Kersttijd werd duidelijk, dat de edelstenen in de fundamenten van het Nieuwe Jeruzalem een beeld zijn voor de morele kwaliteiten die de mens kan ontwikkelen door zijn innerlijk te louteren. Zoals de edelstenen gelouterde mineralen zijn, zo zijn de deugden die de mens ontwikkelt

omgevormde en gelouterde krachten van de ziel. De edelstenen zijn een beeld voor de gereinigde mensenziel.

De twaalf edelstenen in de Apocalyps geven een beeld van twaalf deugden, die de mens kan oefenen. Jaspis: grootmoedigheid, saffier: discretie, chalcedon: moed, smaragd: gedachtencontrole, sardonyx: geduld, sardium: tevredenheid, chrysoliet: hoffelijkheid, beryl: medelijden, topaas: onbaatzuchtigheid, chrysopaas: volharding, hyacint: innerlijk evenwicht, amethist: eerbied.

Ter illustratie volgt hier een beschrijving van de amethist. Door het violet en de flonkerende kristallen beleef ik de amethist als rustgevend en harmoniserend. "Het violet van de amethist is van een heel bijzondere kwaliteit. Beide componenten, rood en blauw, staan in een bijzondere verhouding tot elkaar. Door de wederzijdse terughouding van de kleuren ontstaat er een evenwicht. In de amethist openbaren zich de deugden: eerbied, devotie en bescheidenheid. Dit bewerkt voor het oog de weldadige invloed die er van de amethist-kristallen uitgaat. Eerbied is de voorwaarde voor een werkelijke ontmoeting van Ik tot Ik. Daarom is de amethist ook verbonden met de Ik-zin, het vermogen de andere mens als Ik-wezen waar te nemen. De Ik-zin kan versterkt worden door de eerbied en devotie die de amethist oproept." (3)

Ik moet hierbij denken aan het sluiëren van de altaarwand in onze kerk – een proces van voortdurend zoeken naar het evenwicht tussen rood en blauw tot het juiste violet ontstaat. Aan de altaarwand beleef ik hetzelfde als aan de amethist.

De vertellers brachten gedurende de twaalf 'edelsteenbijeenkomsten' nog meer gezichtspunten naar voren. Zo is er ook een samenhang tussen de twaalf edelstenen, de twaalf tekens van de dierenriem en de twaalf zintuigen van de mens. Enkele mensen vertelden dat zij geneesmiddelen gebruiken die gemaakt zijn van edelstenen.

Tijdens de bijeenkomsten kwam men met heel persoonlijke ervaringen en voorbeelden,

Amethyst

die duidelijk maakten wat een werk er voor nodig is om de 'innerlijke edelstenen' zo te bewerken dat ze helder en lichtdoorlatend worden. In dit verband is het woord *edelsteen* een prachtig woord, het gaat om het veredelen van het zielenleven. Het gaat erom de ruwe steen zo te bewerken, dat deze kristalhelder wordt.

Iemand sprak door middel van het gedicht *De voetwassing* van Christian Morgenstern haar dankbaarheid uit voor de stenen, want door de stenen hebben wij vaste grond onder onze voeten en kunnen wij onze ontwikkelingsweg gaan op aarde:

"U dank ik, gij van spraak verstoken steen,
En nijg mij tot u neder..." (1).

Ontroerend was het om te ervaren hoe edelstenen een hartverwarmende sfeer kunnen oproepen in een groep mensen, als er met aandacht en verwondering naar wordt gekeken.

Aantekeningen

(1) Eerste regel uit het gedicht *Voetwassing* van Christian Morgenstern, in: Rudolf Steiner en Christian Morgenstern, *Samen met de ander - teksten en gebeden*, Zeist 1983

(2) Andere verhalen waarin edelstenen geofferd worden om mensen te helpen: *De vierde wijze*, Henry van Dyke, Den Haag 1987; *De bloedende zwaan*, Jeanna Oterdahl, in: Bert Voorhoeve, *Verhalen en sprookjes op de grens van leven en dood*, Zeist 2007⁴.

Voor kinderen: Jakob Streit, *Tatatoeks reis naar de kristalberg*, Zeist 2012⁵

(3) Friedrich Benesch, *Apocalypse: Die Verwandlung der Erde - eine okkulte Mineralogie*, Stuttgart 1981

Verder lezen

Max Stibbe, *Edelsteen en mens*, Zeist 1989

Boeken

Teksten met een grote intimiteit

Wittebroodsweken met de dood

Poëtisch proza voor Maria

Maarten Ploeger

Uitg. Pentagon, 101 p. € 10

door Mariska Hunfeld-Jue (student priesterseminarie Hamburg)

Na het sterven van zijn vrouw Maria schreef Maarten Ploeger de negentig gedichten, of poëtisch proza zoals hij de teksten zelf noemt, die in dit boek verzameld zijn. Op een enkele uitzondering na zijn ze aan haar gericht. Sommige heel direct, andere zo subtiel dat je goed moet zoeken naar de grens waar zijn gesprek met haar overgaat in een innerlijke dialoog. Ook voor de schrijver zelf was de grens niet altijd duidelijk: "...ik ben het die spreekt, zonder stem, met toch mijn klank. Jij bent het die vormt, de woorden zijn van jou, aan mij gericht..." (Uit: Weerklank).

Negentig gedichten. Een overweldigende stroom van woorden en beelden. Indrukwekkende teksten die je stuk voor stuk op je in kunt laten werken, waarbij je een indruk krijgt van de vele verschillende gedachten en gevoelens die de schrijver heeft beleefd in de eerste tijd na het sterven van zijn vrouw.

De lezer maakt in de eerste gedichten kennis met Maarten Ploeger als hij in innige verbondenheid schrijft aan en over zijn contact met Maria na haar sterven. Hij is verwonderd, dankbaar en vervuld. "...nauwelijks heen gegaan, neem je me al bij de hand..." (uit: Zonnesfeer). Een aantal teksten lang blijft hij in deze sfeer, waarna er ruimte komt voor het

beschrijven van de weg die hij gaat, nu zij niet meer tastbaar bij hem is. "Eerste keren zonder jou, een weg vol gaten, gebeten door de winterkou..." (Uit: Op weg gaan). Ook deelt hij vele herinneringen met haar, aan hun leven samen, haar ziek zijn en sterven, teksten met een grote intimiteit. Tot aan de helft van het boek wisselen deze verschillende thema's elkaar af als een ademhaling, een golfslag. Verbondenheid maakt plaats voor herinnering, voor stappen op de nieuwe weg, waaruit weer verbondenheid opkomt, een nieuwe herinnering, etc.

Dan komen er plotseling nieuwe thema's aan de orde. De toon verandert. Er komt zwaarte. "...dan weet ik als ik aan ga steken, dat de warmte jou zal missen..." (Uit: Koudvuur). Beleefbaar wordt hoe dit het proces van rouw zelf is, dat maakt dat er ruimte komt voor nieuwe aspecten van die rouw. Gedicht na gedicht neemt hij de lezer mee in zijn stroom, waarin de golfslag zich verdiept en krachtiger wordt.

Het boek te lezen als een ontwikkelingsweg is een waardevolle ervaring. De geschetste beelden roepen herkenning op. Maar door zijn specifieke woordgebruik, zinswendingen en toon wordt het algemeen geldende tot een weergave van zijn ontwikkelingsweg, met Maria. Zo met hem mee te lezen doet vragen opkomen. Welke weg ga ik met mijn dierbare gestorvenen? Wat zijn mijn woorden, zinswendingen? Hoe klinkt onze toon?

Meenemen in je eigen verwondering

Het Bosboek

Jo Schofield en Fiona Danks

Uitg. Christofoor, 128p, € 14,95

door Feike Weeda (gemeente Eindhoven)

Hoe kun je tegenwoordig kinderen nog interesseren voor de natuur? Komt die verwondering vanzelf? Hoef je ze alleen maar

'los te laten', om het zo maar te zeggen of is er meer voor nodig?

'Het Bosboek' is het antwoord van Jo Schofield en Fiona Danks op deze vraag. De ondertitel en even het boek doorbladeren maken meteen duidelijk waar het hen om gaat: "Wat je allemaal kunt doen met een tak". Ja, inderdaad, een tak. Of twee. Of wat mooie bladeren, bloemen, klei en alles wat je zoal in het bos tegenkomt of toevallig in je jaszak nog aantreft.

Schofield en Danks proberen door 70 projectjes te beschrijven duidelijk te maken dat je als – of met je – kind heel veel leuke dingen kunt doen en maken in het bos. En dat gaat van Landart tot flessenklokkenspel, van versieringen tot spelletjes, van feeën tot bosmonsters. Ook de simpele en voor de hand liggende spelen staan erin. De korte, heldere instructies – naast de prachtige foto's – zijn in kindertaal geschreven. Het is dus niet alleen handig om zelf inspiratie uit te putten, maar ook leuk om aan een kind te geven. Er staat genoeg in dat tot de verbeelding spreekt of enthousiasmeert

om in het bos te zijn en er iets leuks te doen. En het geheel bemiddelt in de beleving: alles kan en alles mag in het bos. De natuur is mooi en je mag er het jouwe aan toevoegen.

Om zelf ook een antwoord op de bovenstaande vraag te geven: ik denk dat hun benadering niet altijd opgaat. Ik ken kinderen die zich niet kunnen vermaken in het bos. Ze kennen het niet en zien niet wat er gebeurt en mogelijk is. Dat ligt volgens mij niet aan internet en de tv, maar aan ons, aan mij als volwassene, aan mijn eigen verwondering en mijn bereidheid daartoe. Het belangrijkste blijft toch dat je je kind meeneemt in je eigen verwondering en plezier in de natuur. En dat je ze tijd geeft, je eigen tijd, om te ontdekken en uit te vinden. Dan is het resultaat vaak, dat

je er zoveel leuke dingen kunt doen en het allemaal zo wonderlijk mooi is. Zoals mijn dochter, die het nu nog heeft over het stuk ijs dat ze de vorige winter op een vennetje vond en tegen het zonlicht hield: "Wel duizend sterretjes was de zon! Het was zo mooi!" En ze heeft gelijk, want zonder de liefde en de verwondering is ons bestaan verlaten en leeg, toch?

Het boekje hoopt dus vooral op ouders die zin en tijd durven te maken om vanaf nu in het bos te zijn. Gewoon: er zijn. En helpen als het niet lukt. En sjouwen met een picknickkleed met sap en koek, dat wel. Natuurlijk.